

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
Факультет історії, політології і міжнародних відносин

О. Б. Березовська-Чміль

ПОЛІТОЛОГІЯ

Навчально-методичний посібник
для студентів педагогічного факультету

Івано-Франківськ
2022

ББК: 66.0 (4Укр)

УДК: 321

Д – 77

Політологія: навчально-методичний посібник для студентів педагогічного факультету. Березовська-Чміль О.Б. (укл.). Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2022. 52 с.

Укладач:

Березовська-Чміль О. Б., кандидат політичних наук, доцент кафедри політичних інститутів та процесів Факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Рецензенти:

Кобець Ю.В., кандидат політичних наук, доцент кафедри політичних інститутів та процесів Факультету історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Мищук М.Б., кандидат політичних наук, доцент кафедри політичних інститутів та процесів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Навчально-методичний посібник з курсу «Політологія» містить пояснювальну записку, тематику курсу, плани семінарських занять, перелік тем для індивідуальних завдань, програмові вимоги, тестові завдання, рекомендовану літературу, термінологічний словник.

Рекомендовано до друку кафедрою політичних інститутів та процесів (Протокол № 3 від 25 жовтня 2022 року)

© Березовська-Чміль О.Б., 2022.
© ПНУ імені В. Стефаника, 2022

Пояснювальна записка

Демократизація суспільного життя і активне формування громадянського суспільства вимагають значного підвищення рівня політичної освіти і культури населення, особливо студентської молоді, як однієї з найбільш активних частин суспільства. Підготовка молодих людей до свідомого громадянства, обґрунтованої і зваженої участі у політичних процесах зумовлює актуалізацію вивчення політології як важливої навчальної дисципліни у закладах вищої освіти України.

Для майбутніх фахівців-педагогів, що навчатимуть і виховуватимуть наступні покоління, формуватимуть громадянську свідомість і патріотизм своїх учнів без сумніву важливим є вивчення політології як комплексної науки про політичну сферу життя суспільства.

Головною метою курсу є вивчення сутності політики, особливостей та закономірностей політичного процесу, функціонування політичної системи і влади, форм і методів діяльності суб'єктів політики.

Завдання курсу:

- теоретичне і методичне обґрунтування основних напрямків політичної освіти студентів
- засвоєння студентами знань з історії політичної думки та теорії політичної науки;
- отримання знань про категоріальний апарат, методологічні засади та методи політичної науки;
- вироблення у студентів навичок виокремлювати теоретичні і прикладні аспекти політологічного знання, раціонального та ірраціонального в політиці;
- отримання знань та уявлень про природу сучасних політичних процесів, сутність і різновиди політичних систем та режимів;
- набуття досвіду критичного оцінювання різноманітних теоретичних підходів та шкіл, що існують в політології;

- здобуття навичок для практичного застосування теоретичних знань з аналізу політичних процесів та явищ в Україні та інших державах.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні

знати:

- історію зародження і розвитку політології, її основні теоретичні засади;
- предмет політології, структуру політичної науки;
- інструментарій політології: методи, принципи, функції, закони;
- специфіку функціонування політичного партій та партійних систем;
- особливості існуючих у світовій політичній практиці типів виборчих систем;
- тонкощі виборчої інженерії як легального засобу впливу на виборчий процес;
- функціонування політичної системи і влади, форм і методів діяльності суб'єктів політики.

вміти:

застосовувати набуті знання для аналізу політичного ринку та його основних складових елементів;

- орієнтуватися в перевагах та недоліках різних типів виборчих систем;
- орієнтуватися в прийомах, методах і засобах формування та створення у суспільній свідомості відповідних іміджів реальних суб'єктів політики; допомагати своїм співбесідникам – виборцям зорієнтуватися в тонкощах і хитросплетіннях виборчих програм різних політичних партій і рухів та їх політичних лідерів;
- створювати навколо себе атмосферу політичної толерантності, вести політичні дискусії з оцінки передвиборчої ситуації, з позицій високих норм етики і моралі та політичної культури;
- переконувати співбесідників у необхідності збереження і зміцнення політичної стабільності в Україні;
- орієнтуватися в сучасних глобалізаційних процесах.

Тематика курсу

Тема 1. Політологія як наука про політику.

Предмет, об'єкт і методи політології як науки. Інструментарій політології. Система категорій політології. Методи політології. Міждисциплінарні методи, діалектичний, системний, синергетичний, логічний, порівняльний, біхевіористичний тощо. Принципи політології: фундаментальність, єдність логічного та історичного, національного та загальнолюдського, суспільного та особистого, теорії та практики. Функції політології: теоретико-методологічна, світоглядна, прогностична, прикладна. Закони та закономірності розвитку політичної науки: основні, специфічні та одиничні. Навчальні дисципліни, пов'язані з політологією.

Політика як об'єкт дослідження політології, її місце і роль в суспільному житті. Підходи до розуміння феномену політики — буденний і науковий. Історія формування поняття «політика». Широке і вузьке розуміння політики. Суб'єкти та об'єкти політики. Політика як владні взаємовідносини: регулювання, розподілу, впливу і виконання. Специфіка формування політичної сфери. Взаємозв'язок політики і економіки в сучасному світі.

Передумови виникнення політології як комплексної науки:

- ✓ об'єктивна потреба суспільства в науковому пізнанні політики, ефективному управлінні державою;
- ✓ демократизація суспільного життя і втягування на цій основі значної маси населення у політичне життя;
- ✓ зростаюча відповідальність широких мас за наслідки політичних дій та рішень;
- ✓ необхідність ґрунтовної політичної освіти мас, як активних і свідомих творців історичного процесу.

Тема 2. Історія світової політичної думки

Історія формування політичної думки античної Греції. Ідеали афінської демократії. Сократ, його вплив на розвиток політичної думки античної Греції. Модель ідеальної держави Платона. Арістотель — родоначальник політичної науки. Політичні вчення Стародавнього Риму. Вплив християнства на історію політичної думки.

Специфіка політичної думки Середньовіччя. Політичні вчення Аврелія Августина, Томи Аквінського. Держава як цінність відносного характеру у творах мислителів Середньовіччя.

Політична думка Відродження та Нового часу. Концепції природних прав, суспільного договору, народного суверенітету, правової держави. Політичні ідеї Н.Макіавеллі, Т.Гоббса, Дж.Локка, Ш.Монтеск'є, Ж-Ж.Руссо, Ж.Бодена, І. Канта, Г.Гегеля та їх вплив на формування сучасних політичних систем.

Тема 3. Базові характеристики української політичної думки

Специфіка та основні етапи формування української політичної думки. Видатні українські мислителі Г. Сковорода, М.Драгоманов, В.Липинський, С.Томашівський, В.Кучабський, І.Франко, С.Дністрянський, В.Старосольський, В.Винниченко, М.Хвильовий, М.Міхновський, Д.Донцов.

Тема 4. Політична влада. Політична система суспільства

Влада як соціальне явище, концепції влади, види влади. Підходи до визначення поняття влада, їх специфіка. Суб'єкт та об'єкт у владних взаємовідносинах, критерії диференціації владних взаємовідносин від інших типів суспільних відносин. Потреба у владі, принципи і способи її реалізації.

Поняття політичної влади її специфіка і механізми реалізації. Поняття системи, суть системного підходу. Політична система, моделі політичних систем. Теорії політичних систем Д. Істона, Г. Алмонда.

Т.Парсонса. Особливості політичної системи, її структура. Компоненти політичної системи.

Зміст основних функцій політичної системи. Розвиток політичних систем і їх взаємодія з іншими підсистемами суспільства. Політична система України на сучасному етапі.

Тема 5. Держава як основний інститут політичної системи

Місце, значення і роль політичного інституту в сучасних політичних системах. Підходи до розуміння місця і ролі держави, її походження. Поняття держава, характеристики державної організації, функції держави, її відмінність від інших інституційних утворень.

Форми державного правління: республіка (президентська, парламентська, змішана), монархія (конституційна, абсолютистська, дуалістична).

Форми державно-територіального устрою: унітарні, федерації, конфедерації.

Поняття політичного режиму, його типологізація. Проблеми трансформації тоталітарних і авторитарних режимів у демократичні.

Тема 6. Політичні ідеології та суспільно-політичні рухи

Визначення поняття «політична ідеологія», підходи до її походження і суспільної ролі. Поняття «політична концепція», «політична доктрина».

Світові ідеології та їх види. Лібералізм, консерватизм, соціалізм, націоналізм, комунізм, фашизм, нацизм, анархізм.

Суспільно-політичні рухи. Поняття та типологія суспільно-політичних рухів. Функції суспільно-політичних рухів та їх роль у сучасній політиці.

Тема 7. Політичні партії та партійні системи.

Історія виникнення політичних партій, типологія партій, модель походження політичних партій за М. Дюверже. Політична партія у сучасному розумінні, її місце і роль у політичній системі.

Політичні рухи, стадії розвитку політичних рухів за Є. Вятром. Типи рухів. Умови трансформації політичних рухів у політичні партії.

Партійні системи, їх сутність, типологізація, переваги та недоліки.

Тема 8. Вибори і виборчі системи.

Поняття та види виборів. Роль виборів в демократичних процесах.

Поняття та ознаки виборчих систем. Типи виборчих систем, їх різновиди та вплив на формування партійної системи. Мажоритарна і пропорційна та змішана виборчі системи. Переваги та недоліки різних типів виборчих систем.

Тема 9. Політична еліта та політичне лідерство

Проблема еліти в історії політичної думки. Теорії еліт в період 19-20 ст.: В. Паретто, Г. Моска, Г. Лассуел, Л. Боден, Х. Ортега-і-Гассет. Підходи до визначення поняття еліти в сучасній науці. Політична еліта у широку і вузькому значеннях.

Механізми формування еліт, циркуляція еліт. Місце і роль опозиції і контреліти в системі влади. Функції та типи політичної еліти.

Специфіка формування політичної еліти в тоталітарному, авторитарному і демократичному режимах.

Поняття та типи лідерства. Функції лідерства. Лідерство і вождизм.

Питання формування політичної еліти та лідерства в Україні.

Тема 10. Політична свідомість і політична культура.

Місце та роль політичної свідомості у владних відносинах. Структура політичної свідомості: її рівні і види. Поняття і структура політичної

культури. Типологія політичних культур. Проблеми формування української політичної культури.

Плани семінарських занять

Тема 1. Історія виникнення, предмет та структура науки про політику

Основні поняття: політологія, предмет політології, методи політології, функції політології.

План

1. Етапи становлення політології як науки.
2. Структура і функції політології.
3. Методи політології
4. Місце політології в системі суспільних наук.

Теми доповідей:

- ✓ Теоретико-методологічні підходи до визначення предмета політології.
- ✓ Роль політичної науки у формуванні наукового світогляду студентської молоді.

Проблемні питання

- ✓ Які причини виникнення політології як науки та навчальної дисципліни?
- ✓ У чому відмінність предмету політології у порівнянні з іншими суспільними дисциплінами?
- ✓ Структура та функції політології.

Завдання для самостійної роботи

- ✓ Опрацювати рекомендовану літературу, підготувати відповіді на проблемні питання.

- ✓ Сформувати словник основних понять теми.

Рекомендована література

- ✓ Бебик В. М. Базові засади політології: історія, теорія, методологія, практика: [Монографія]. – К., 2000.
- ✓ Білоус А. Політико-правові системи: світ і Україна. – К., 2007.
- ✓ Політологія. Навчально-методичний комплекс./ За ред. Ф.Кирилюка :Центр навч. літ-ри, 2004.
- ✓ Аляєв Г. Є. Політологія: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Полтава: АСМІ, 2007.
- ✓ Видрін Д. Політика: історія, технологія, екзистенція. К. : Либідь, 2001.
- ✓ Перегуда Є. В. Політологія: навчальний посібник / Є. В. Перегуда, В. Ф. Панібудьласка, В. Л. Семко, Н. І. Рижко, С. Д. Місержи, В. Л. Стеценко, В. Л. Згурська, В. П. Третяк. К : КНУБА, 2011.
- ✓ Короткий оксфордський політологічний словник / Пер. з англ.; За ред..І. Макліна, А.Макмілана. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005.

Тема 2. Політика як соціальне явище

Основні поняття: політика, суб'єкти політики, об'єкти політики, функції політики, економіка

План

- 1.Поняття «політика»: зміст і суть. Специфіка політики як соціальної реальності.
- 2.Структура і функції політики.
- 3.Межі політики в суспільстві. Суб'єкти та об'єкти політики.
- 4.Політика і економіка: взаємозв'язок та взаємозалежність.

Теми доповідей:

- ✓ Соціальні та духовні основи політики.

- ✓ Наукові й побутові уявлення про політику, характерні ознаки та відмінності.
- ✓ Роль, зміст та особливості політики в сучасних умовах.

Проблемні питання

- ✓ Які чинники сприяли виникненню політики?
- ✓ У чому відмінність політики від інших сфер суспільного життя?
- ✓ У чому суть політики, яка її структура та функції?
- ✓ Чи можна включити у поняття «політика» навчання студентів?
- ✓ У яких ситуаціях людина стає суб'єктом політики?
- ✓ Чи можна всі політичні відносини зводити до влади?

Завдання для самостійної роботи

- ✓ Опрацювати рекомендовану літературу, підготувати відповіді на проблемні питання
- ✓ Сформувавати словник основних понять теми

Рекомендована література

- ✓ Михальченко М.І., Банг Х.Х. Взаємодія політики і економіки в умовах прискореної трансформації суспільств як предмет соціально-філософського дослідження. — К., 2009.
- ✓ Рябов С. Політика як суспільне явище // Політологічні читання. — 1994. — № 2. — С. 189—222.
- ✓ Колбеч Г.К. Політика: Основні концепції в суспільних науках / Пер. З.О. Дем'янчука. К., 2004.
- ✓ Рябов С.Г., Томенко М.В. Основи теорії політики. Нав. посіб. для студентів. — К., 2000.
- ✓ Чорний В.М. Політика як соціальне явище і методи її дослідження // Трибуна. — 1994.- № 3-4.

- ✓ Короткий оксфордський політологічний словник / Пер. з англ.; За ред. І. Макліна, А. Макмілана. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005.
- ✓ Гаденіус Е. Тривалість демократії: інституційні чинники на противагу соціоекономічним / Е. Гаденіус // Визначення і вимірювання демократії / За ред. Д. Бітема. – Львів, 2005. – С. 94–129.

Тема 3. Основні етапи розвитку світової політичної думки

Основні поняття: поліс, аристократія, політія, олігархія, монархія, охлократія, плутократія, тимократія, теоцентризм, схоластика.

План

1. Суспільно-політичні ідеї Стародавнього Сходу (Конфуцій, Мо Цзи, Шан Ян, Лао Цзи, Будда).
2. Політичної концепції ідеальної держави періоду Античності (Сократ, Платон, Аристотель).
3. Політико-правові ідеї Стародавнього Риму (Цицерон, Лукрецій Кар і Сенека).
4. Теологічне осмислення політики в поглядах А. Аврелія та Т. Аквінського.
5. Політичні концепції Нового часу (концепції природних прав, суспільного договору, народного суверенітету, правової держави).

Теми доповідей:

- ✓ 1. Східний тип філософствування як основа сприйняття суспільно-політичного розвитку.
- ✓ 2. Політичні ідеї періоду еллінізму.
- ✓ 3. Сприйняття суспільного розвитку в середньовічних ересьях

Проблемні питання

- ✓ Виділіть особливості конфуціанського вчення стосовно суспільного розвитку. В чому, на вашу думку, причина його актуальності в сучасну епоху?
- ✓ Проаналізуйте спільні та відмінні риси в концепціях ідеальної держави Платона та Аристотеля.
- ✓ Охарактеризуйте підхід стоїків до розуміння політичного розвитку.
- ✓ Чи сформувались в епоху Стародавнього Риму відмінні від давньогрецьких суспільно-філософські підходи?
- ✓ Розкрийте суть теоцентричного сприйняття політики епохи Середньовіччя.
- ✓ Який вплив мали суспільно-політичні вчення епохи Стародавнього світу на сучасну політичну науку?

Завдання для самостійної роботи

- ✓ Опрацювати рекомендовану літературу, підготувати відповіді на проблемні питання
- ✓ Сформувати словник основних понять теми

Рекомендована література

- ✓ Короткий оксфордський політологічний словник / Пер. з англ.; За ред. І. Макліна, А. Макмілана. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005.
- ✓ Кирилюк Ф.М. Політологія. Навчально-методичний комплекс.-К.: Центр навч. літ-ри, 2004.
- ✓ Політологія: Підручник / За ред. О. В. Бабкіної, В. П. Горбатенка. —К.,2001.
- ✓ Політологічний енциклопедичний словник. — К., 1997.
- ✓ Політологія у схемах, таблицях, визначеннях. — К., 2009.
- ✓ Політологія: Підручник / За ред. О. І. Семківа. — Львів, 2003.
- ✓ Кирилюк Ф.М. Історія зарубіжних політичних вчень Нової доби. Навч. посібник. К., 2008.

- ✓ Колбеч Г.К. Політика: Основні концепції в суспільних науках / Пер. З.О. Дем'янчука. К., 2004.

Тема 4. Базові характеристики української політичної думки

Основні поняття: політичні ідеї, автономія, громада, федералізм, лібералізм, класократія, колектократія, нація, націоналізм.

План

1. Зародження і розвиток політичної думки в Україні з прадавніх часів до XVIII ст.
2. Ліберальні та автономно - федералістичні ідеї М.Драгоманова.
3. Громадсько – політичні погляди основних представників української політичної думки кінця XIX – першої половини XX століть. (В. Липинський, С.Томашівський, В. Кучабський, І. Франко, С. Дністрянський, В. Старосольський, В. Винниченко, М.Хвильовий, М. Міхновський, Д. Донцов).
4. Політична думка другої половини XX століття.

Теми доповідей:

- ✓ М. Драгоманов – основоположник політичної науки в Україні.
- ✓ Політологічна спадщина В. Липинського.
- ✓ З.Український націоналізм : світогляд і політика.
- ✓ І.Лисяк-Рудницький про основні напрями української політичної думки

Проблемні питання

- ✓ М. Драгоманов був лібералом, соціалістом чи націоналістом ?
- ✓ Чому М.Грушевського вважають представником демократично-народницького напрямку?
- ✓ Як ви розумієте поняття «колектократія» у В.Винниченка ?
- ✓ Охарактеризуйте внесок «шістдесятників» у розвиток політичної думки.

- ✓ Проаналізуйте політичні концепції вчених українського зарубіжжя.

Завдання для самостійної роботи

- ✓ Опрацювати рекомендовану літературу, підготувати відповіді на проблемні питання
- ✓ Сформулювати словник основних понять теми

Рекомендована література

- ✓ Винниченко В. Відродження нації: У 3 ч.- К.- Відень, 1920.
- ✓ Грушевський М. Хто такі українці і чого вони хочуть ?-К., 2001.
- ✓ Донцов Д. Історія розвитку української державної ідеї.-К., 1993
- ✓ Драгоманов М. Вибране.- К., 1991.
- ✓ Липинський В. Листи до братів-хліборобів: Про ідею і організацію українського монархізму // Філософська і соціологічна думка.- 2001- № 10
- ✓ Міхновський М. Самостійна Україна. – Київ – Львів, 1991
- ✓ Кресів О. Національна концепція М.Хвильового // Український історичний журнал. – 2007.- №5-6.
- ✓ Сніжко В. Микола Міхновський та його «Самостійна Україна». – К., 2006.
- ✓ Стецюк П.Б. С.Дністрянський як конституціоналіст. — Л., 2009.
- ✓ Чигринов В., Поліщук І. Історія політичної думки в Україні. — Х., 2000.
- ✓ Шелухін Сергій Павлович (1864—1938) // Стрельський Г.В. Українські дипломати доби національно-державного відродження (1917—1920): Бібліографічний довідник. — К., 2000. — С. 41—42.

Тема 5. Політична влада. Політична система суспільства.

Основні поняття: влада, політична влада, державна влада, види влади, ресурси влади, легітимність.

План

1. Влада як соціальне явище. Поняття, суть і види влади.
2. Політична влада: зміст, структура, функції, ресурси.
3. Ефективність і легітимність політичної влади.
4. Поняття та сутнісні характеристики політичної системи
5. Типологія політичних систем
6. Зміна станів політичної системи. Політичні реформи та революції.

Теми доповідей:

- ✓ Концепція поділу влади: сучасне осмислення.
- ✓ Проблеми забезпечення легітимності сучасної української влади.
- ✓ Концепція раціональної бюрократії М. Вебера.
- ✓ Походження влади та її джерела.
- ✓ Порівняльний аналіз теорій політичної системи Д.Істона та Г.Алмонда

Проблемні питання

- ✓ В чому полягає зміст поняття «влада»? Які основні підходи щодо її трактування?
- ✓ Як реалізується політична влада в суспільстві?
- ✓ Доведіть необхідність розподілу влади.
- ✓ Перелічіть органи виконавчої, законодавчої та судової влади України.
- ✓ Які критерії ефективності влади?
- ✓ В чому суть поняття «легітимність влади»?
- ✓ У чому відмінність політичної влади від державної?
- ✓ Чи можливе існування суспільства без політичної влади?
- ✓ Що таке політична система?
- ✓ Назвіть основні функції та типи політичної системи.
- ✓ Дайте визначення понять «реформа» та «революція»

Завдання для самостійної роботи

- ✓ 1.Опрацювати рекомендовану літературу, законспектувати відповіді на проблемні питання
- ✓ 2.Сформувати словник основних понять теми

Рекомендована література

- ✓ Кравченко Ю., Чечель В. Легітимність політичної влади й можливість її досягнення // Політологічні читання.- 2003. - № 2.
- ✓ Рябов С. Державна влада : проблеми авторитету та легітимності. – К., 1996.
- ✓ Степико М. Т. Українська ідентичність: феномен і засади формування : монографія / М. Т. Степико. К. НІСД, 2011.
- ✓ Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки. Монографія / В. П. Горбулін, А. Б. Качинський. К: НІСД, 2010.
- ✓ Короткий оксфордський політологічний словник / Пер. з англ.; За ред.І. Макліна, А.Макмілана. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005.
- ✓ Кирилюк Ф.М. Політологія. Навчально-методичний комплекс.-К.:Центр навч. літ-ри, 2004.
- ✓ Політологія: Підручник / За ред. О. В. Бабкіної, В. П. Горбатенка. —К.,2001.
- ✓ Політологія: Підручник для студентів вищих навчальних закладів/ За ред. Кременя В.Г., Горлача М.І. К.; Харків: Єдинорог, 2007. 640 с.
- ✓ Конституційні аспекти розподілу повноважень у системі вищих органів державної влади України: аналіт. Доп. / М. М. Розумний, І. А. Павленко, О. О. Даниляк, В. С. Караваєв. К.: НІСД, 2015.
- ✓ Остренко Є. Проблема співвідношення політичної еліти та політичного класу / Є. Остренко // Освіта регіону. – 2008. – № 1–2. – С. 38–42.

Тема 6. Політичні партії та партійні системи

Основні поняття: партія, кадрова партія, масова партія, партійна система, громадська організація, громадсько-політичний рух.

План

1. Походження, сутність та основні етапи розвитку політичних партій.
2. Функції і типи політичних партій.
3. Партійні системи.
4. Громадські організації та рухи: сутність, ознаки, взаємодія з політичними партіями.

Теми доповідей:

- ✓ Основні політологічні концепції суті та функцій політичних партій.
- ✓ Формування багатопартійної системи в Україні.
- ✓ Взаємозв'язок партійних та виборчих систем.
- ✓ Громадські організації України.

Проблемні питання

- ✓ Які етапи генезису партій у світовій історії?
- ✓ Назвіть основні функції політичних партій.
- ✓ Порівняйте особливості кадрових і масових партій.
- ✓ Чим відрізняються комуністичні партії від фашистських?
- ✓ Які основні види партійних систем?
- ✓ Назвіть визначальні риси одно-, дво- і багатопартійних систем.
- ✓ Які функції виконують громадсько-політичні рухи?

Завдання для самостійної роботи

- ✓ Опрацювати рекомендовану літературу, підготувати відповіді на проблемні питання
- ✓ Сформулювати словник основних понять теми

Рекомендована література

- ✓ Шведа Ю. Теорія політичних партій та партійних систем / Ю. Шведа. – Львів, 2004. – С. 167–180, 339–385.

- ✓ Миклашук І. М. Проблема становлення ідеологій у програмовій і практичній діяльності українських політичних партій / І.М. Миклашук // Віче. – 2007. – № 12. – С. 21–23.
- ✓ Недюха М., Михайлич О. Ідеологія як критерій класифікації політичних партій / М. Недюха, О. Михайлич // Політичний менеджмент. – 2006. – № 2(17). – С. 45–53.
- ✓ Білоус А. Виборче законодавство та партійна система України в порівнянні з деякими країнами ЄС та Східної Європи // Нова політика. – 2000. - № 1.
- ✓ Гарань О. Убити дракона (з історії Руху та нових партій України). – К., 2003.
- ✓ Кужелюк Ю. Українські політичні партії: тенденції сучасного розвитку// Українські варіанти. - 1998. - № 3-4.
- ✓ Литвин В. Феномен партії // Віче.- 1992. - № 6.
- ✓ Політичні партії України / За ред. проф.В. Якушика. – К., 1996.
- ✓ Обушний В., Примуш В., Шведа Ю. Партологія. Навчальний посібник.- К. – 2006р.
- ✓ Романюк А., Шведа Ю., Шумельда О. Партії та електоральна політика / А. Романюк, Ю. Шведа, О. Шумельда. – Львів, 2003. – С. 6–23.

Тема 7. Вибори і виборчі системи

Основні поняття: вибори, виборча система, виборчий процес, абсентеїзм, виборча кампанія, виборча технологія.

План

1. Поняття, види та функції виборів у демократичному суспільстві.
2. Виборчий процес та виборча кампанія
3. Виборча система: поняття та типологія.
4. Особливості мажоритарної виборчої системи
5. Переваги та недоліки пропорційної виборчої системи
6. Виборча система України: особливості та етапи формування.

Теми доповідей:

- ✓ Абсентеїзм: поняття, ознаки, форми.
- ✓ Порівняльний аналіз основних виборчих систем.
- ✓ Основні способи формування політичного іміджу кандидата в депутати.
- ✓ Технологія проведення виборчої кампанії.

Проблемні питання

- ✓ Що таке вибори?
- ✓ Яка роль та функції виборів у житті суспільства?
- ✓ Назвіть основні принципи демократичної організації виборів.
- ✓ Охарактеризуйте основні стадії виборчого процесу.
- ✓ Що таке виборча система?
- ✓ Які є типи виборчих систем? Охарактеризуйте їх переваги та недоліки.

Завдання для самостійної роботи

- ✓ Опрацювати рекомендовану літературу, підготувати відповіді на проблемні питання
- ✓ Сформувати словник основних понять теми

Рекомендована література

- ✓ Бебик В. Політичний маркетинг та менеджмент. – К., 2006.
- ✓ Кіс І. Виборчі системи та їх політичні наслідки // Нова політика. – 1996.- № 2-3.
- ✓ Почепцов Г. Виборчий імідж // Нова політика. – 2008. - № 3.
- ✓ Рябов С. Політичні вибори. – К., 1998.
- ✓ Школаєва М. І. Трансформація політичної системи України: інституціональний аспект // Політологічний вісник.: 36. наук, праць. — К., 2008.
- ✓ Примуш М. Політичні партії на виборах. Виборче законодавство як засіб

організації партійної діяльності / М. Примуш // Віче. – 2003. – № 10. – С. 47–52.

- ✓ Шляхтун П.П. Політологія (теорія та історія політичної думки): Підручник К., 2002
- ✓ Романюк А., Шведа Ю., Шумельда О. Партії та електоральна політика / А. Романюк, Ю. Шведа, О. Шумельда. – Львів, 2003. – С. 6–23.

Тема 8. Політичні ідеології та суспільно-політичні рухи

Основні поняття: лібералізм, консерватизм, соціалізм, націоналізм, комунізм, фашизм, анархізм.

План

1. Зміст та сутність понять «політична ідеологія», «політична доктрина», «суспільно-політичний рух»
2. Лібералізм та неолібералізм
3. Консерватизм та неоконсерватизм
4. Соціалізм, комунізм, анархізм
5. Націоналізм, фашизм, нацизм.

Теми доповідей:

- ✓ Дж.Джентіле як ідеолог фашизму.
- ✓ Теоретики класичного лібералізму
- ✓ Політичні погляди Е.Берка
- ✓ Політичні теорії Ф.Ніцше.

Проблемні питання

- ✓ Дайте визначення понять «політична ідеологія» та «суспільно-політичний рух»
- ✓ В чому полягає зміст поняття «політична доктрина»?
- ✓ Охарактеризуйте та порівняйте такі світові ідеології як лібералізм, консерватизм, соціалізм, націоналізм, комунізм, фашизм.

Завдання для самостійної роботи

- ✓ Опрацювати рекомендовану літературу, підготувати відповіді на проблемні питання
- ✓ Сформуувати словник основних понять теми

Рекомендована література

- ✓ Бебик В. М. Базові засади політології: історія, теорія, методологія, практика: [Монографія]. – К., 2000.
- ✓ Білоус А. Політико-правові системи: світ і Україна. – К., 2007.
- ✓ Степико М. Т. Українська ідентичність: феномен і засади формування : монографія / М. Т. Степико. К. НІСД, 2011.
- ✓ Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки. Монографія / В. П. Горбулін, А. Б. Качинський. К: НІСД, 2010.
- ✓ Бодуен Ж. Вступ до політології. – К., 2005.
- ✓ Політологія. Навчально-методичний комплекс./ За ред. Ф.Кирилюка :Центр навч. літ-ри, 2004.
- ✓ Націоналізм: антологія / Упор. О. Проценко, В. Лісовий. К.: Смолоскип, 2000. 872 с
- ✓ Лісовий.В. Ідеології політичні // Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (гол. Редкол.) та м.. Київ: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. 742 с.
- ✓ Проценко О., Лісовий В. Лібералізм: Антологія: 2-ге видання (перероблене) К.: Смолоскип, 2009. 1164 с.
- ✓ Кирилюк Ф. М. Філософія політичної ідеології: Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2009. 520 с
- ✓ Короткий оксфордський політологічний словник / Пер. з англ.; За ред..І. Макліна, А.Макмілана. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005.

Тема 9. Політична свідомість та політична культура

Основні поняття: політична свідомість, політична культура, політичні стереотипи, менталітет

План

1. Поняття та сутність політичної свідомості
2. Види та рівні політичної свідомості
3. Поняття, структура та функції політичної культури
4. Типологія політичної культури

Теми доповідей:

- ✓ Політична культура сучасного українського суспільства
- ✓ Політична свідомість студентської молоді

Проблемні питання

- ✓ Якими є сутність, місце та роль політичної свідомості у владних відносинах?
- ✓ Назвіть рівні і види політичної свідомості.
- ✓ Охарактеризуйте поняття і структуру політичної культури.
- ✓ Назвіть типології політичних культур.

Завдання для самостійної роботи

- ✓ Опрацювати рекомендовану літературу, підготувати відповіді на проблемні питання
- ✓ Сформулювати словник основних понять теми

Рекомендована література

- ✓ Короткий оксфордський політологічний словник / Пер. з англ.; За ред. І. Макліна, А. Макмілана. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2005.
- ✓ Кирилюк Ф.М. Політологія. Навчально-методичний комплекс.- К.: Центр навч. літ-ри, 2004.

- ✓ Шляхтун П. П. Політологія / П.П. Шляхтун. – К., 2002. – С. 332–333, 540–566.
- ✓ Політологія: Підручник / За ред. О. В. Бабкіної, В. П. Горбатенка. — К., 2001.
- ✓ Примуш М. Політичні партії на виборах. Виборче законодавство як засіб організації партійної діяльності / М. Примуш // Віче. – 2003. – № 10. – С. 47–52.
- ✓ Політологія у схемах, таблицях, визначеннях. — К., 2009.
- ✓ Рудич Ф. М. Політологія. — К., 2000.
- ✓ Білик М. Особливості формування політичної культури сучасної молоді М. Білий // Соціальна психологія. – 2004. – № 4.
- ✓ Варивода Я. Масова свідомість як об'єкт національної безпеки / Я. Варивода // Людина і політика. – 2001. – №2 (14). – С. 88–96.

Теми індивідуальних завдань

1. Політологія в системі гуманітарних наук
2. Політичні ідеї Платона.
3. Політичні погляди Аристотеля.
4. Проблеми управління державними справами у громадсько-політичних поглядах Конфуція
5. Політичні ідеї Фоми Аквінського
6. Теорія правової держави у політичному вченні І. Канта
7. Принципи політичної діяльності володаря в концепції Н.Макіавеллі
8. Теорії поділу влади Дж. Лока та Ш. Монтеск'є
9. Теорія суверенітету Ж. Бодена
10. Політичне вчення М.Вебера.
11. Політичні ідеї Т.Гоббса.
12. Політичні погляди М. Драгоманова
13. Державницька концепція В.Липинського

14. Політичні ідеї Д.Донцова
15. Державна влада в Україні: особливості, проблеми, перспективи
16. Політична наука в сучасній Україні: суспільно-політичне значення і головні тенденції розвитку
17. Концепція поділу влади: сучасна інтерпретація
18. Державна влада в Україні: особливості, проблеми, перспективи
19. Засоби масової інформації як "четверта влада"
20. Основні причини зміни політичних режимів
21. Типи політичних систем у посткомуністичних країнах: порівняльний характер
22. Сутність та принцип правової держави в сучасному світі
23. Громадянське суспільство та держава: питання співвідношення та взаємодії
24. Основні тенденції розвитку сучасної держави
25. Неформальні об'єднання: структура та роль у суспільному житті
26. Групи тиску та їх роль в політичному житті України
27. Політична культура української молоді на сучасному етапі
28. Роль Конституції у формуванні демократичного політичного режиму в Україні
29. Проблеми і перспективи становлення громадянського суспільства в Україні
30. Вибори та їх роль у політичному житті України.
31. Тероризм як глобальна проблема сучасності.
32. Майбутнє України в нових геополітичних реаліях.

Тестові завдання

Політологія-це наука про...

1.Політику. 2. Суспільне життя. 3. Економіку. 4. Поведінку індивідів.

Поняття “політика” походить від давньогрецького слова:

1. Місто-держава. 2. Вчення про державу. 3. Відносини між окремими людьми. 4. Громадяни країни.

Байдуже ставлення до політичного життя це :

1. Абсентеїзм, 2. Пасивність 3. Популізм 4. Активність.

Предметом дослідження політичної науки є:

1. Суспільство в цілому; 2. Політична влада; 3. Політичні відносини; 4. Політичні ідеї.

Структуру політики складають:

1. Політична свідомість. 2. Сила, право, мораль. 3. Політичні відносини і політична діяльність. 4. Політичні інститути.

До загальних методів дослідження політичних об'єктів належать:

1. Моделювання. 2. Біхевіористський. 3. Прогностичний. 4. Функціональний.

Одним з перших мислителів, що розглянув вчення про політику як самостійну царину знань вважається:

1. Платон. 2. Н. Макіавеллі. 3. М. Вебер. 4. С. Ліпсет.

Суб'єктами політики не виступають:

1. Нації. 2. Школи та вищі навчальні заклади. 3. Соціальні групи. 4. Політичні організації.

Концепцію ідеальної справедливої держави, політичної солідарності, колективізму і рівності сформулював:

1. Конфуцій. 2. Арістотель. 3. Платон. 4. Сократ.

Поділ суспільства на три стани запропонував:

1. Арістотель. 2. Платон. 3. Демокріт. 4. Плутарх.

Яку форму держави Арістотель вважав ідеальною?

1. Демократію. 2. Тимократію. 3. Політію. 4. Олігархію.

Основою політичних поглядів Конфуція були:

1. Ідеї загальної рівності всіх членів суспільства. 2. Моральні принципи. 3. Правові норми. 4. Державні закони.

Вислів «Мета виправдовує засоби» належить:

1. Мо Цзи. 2. Н. Макіавеллі. 3. Платону. 4. Жан-Жак Руссо.

Виберіть типи легітимної влади, які виділяв М. Вебер:

1. Харизматична легітимність. 2. Національно-патріотична. 3. Раціонально-цільова. 4. Традиційна. 5. Раціонально-правова.

Хто із мислителів вважав, що “природний стан” людства був гармонією, мирним та щасливим співіснуванням індивідів?

1. Жан-Жак Руссо. 2. Людвіг Гумплович. 3. Томас Гоббс. 4. Іммануїл Кант.

Теорію розподілу влади, яка функціонує в сучасних умовах створив мислитель епохи Нового часу:

1. Джон Локк. 2. Шарль Монтеск'є. 3. Аристотель. 4. Платон.

Ідея, нібито “природний стан” людства — це “війна всіх проти всіх” належить:

1. Жан-Жаку Руссо. 2. Джону Локку. 3. Томасу Гоббсу. 4. Іммануїлу Канту.

Засновником класичного лібералізму був:

1. Б. Констан. 2. Дж. Локк. 3. Т. Гоббс. 4. В. Парето.

Головним першоджерелом влади виступає:

1. Волевиявлення народу. 2. Політична сила. 3. Авторитет керівників. 4. Політична діяльність.

Політичний лад, за якого влада належить найбагатшим представникам панівного класу це:

1. Меритократія. 2. Плутократія. 3. Охлократія. 4. Аристократія.

Поняття “бюрократія” у перекладі означає:

1. Панування канцелярії. 2. Панування чиновників. 3. Панування політиків. 4. Панування народу.

Що таке “четверта влада”?

1. Законодавча влада. 2. Виконавча влада. 3. Засоби масової інформації. 4. Судова влада.

Проект розподілу єдиної влади на декілька окремих гілок вперше висунув:

1. Джон Локк. 2. Аристотель. 3. Плутарх. 4. Платон.

Волевиявлення народу, авторитет, сила, харизма, багатство — це:

1. Джерела влади. 2. Ресурси влади. 3. Механізм реалізації влади. 4. Функції влади.

Управління справами суспільства, регулювання суспільного життя, підтримка цілісності та стабільності суспільства — це:

1. Джерела влади. 2. Механізм реалізації влади. 3. Функції влади. 4. Ресурси влади.

Критерієм оцінки ефективності влади є:

1. Право. 2. Примус. 3. Раціональність прийнятих рішень. 4. Цілеспрямованість.

Держава виникає внаслідок згоди між людьми згідно з теорією:

1. Теологічною. 2. Патріархальною. 3. Класовою. 4. Договірною.

Згідно з психологічною теорією утворення держави пояснюється:

1. Поділом суспільства на класи. 2. Завоюванням одного народу іншим. 3. Потребою людей у підпорядкуванні. 4. Суспільним договором.

Держава виникає з поділом суспільства на класи згідно з теорією походження:

1. Патріархальною. 2. Психологічною. 3. Марксистською.
4. Підкорення.

Сукупність засобів, способів, методів організації та здійснення політичної влади на основі характеру і способу взаємовідносин влади, суспільства і особи — це:

1. Форма державного устрою. 2. Форма державного правління. 3. Політичний режим. 4. Політична влада.

Для президентської республіки характерним є:

1. Парламентський метод формування уряду.
2. Позапарламентський метод формування уряду. 3. Метод партійної коаліції.
4. Електоральний метод формування уряду.

Федеративна держава — це:

1. Єдина союзна держава. 2. Союз суверенних держав. 3. Єдина унітарна держава. 4. Союз унітарних держав.

Серед нижче перерахованого вкажіть форму державного устрою:

1. Конституційна монархія.
2. Теократична монархія.
3. Парламентська республіка.
4. Унітарна держава.

Унітарна держава — це:

1. Єдина союзна держава.
2. Союз суверенних держав.
3. Держава, адміністративно-територіальні частини якої не мають власної державної влади.
4. Союз окремих малих державних утворень.

Серед нижче перерахованого вкажіть форму державного правління:

1. Президентська республіка.
2. Федерація.
3. Конфедерація.
4. Унітарна держава.

Партія в перекладі з латинської означає:

1. Спілка однодумців.
2. Об'єднання громадян.
3. Частина.
4. Цілісність.

Три етапи у розвитку партій (аристократичне угруповання, політичний клуб, масова партія) виділяв:

1. М. Дюверже.
2. М. Вебер.
3. Г. Моска.
4. Дж. Сарторі.

Добровільні формування людей, що виникають на основі їхнього свідомого волевиявлення відповідно до спільних інтересів, прав і свобод, — це:

1. Громадські рухи.
2. Політичні партії.
3. Політичні клуби.
4. Демографічні групи.

До якої системи, за Дж. Сарторі, можна віднести партійну систему України:

1. Однопартійної.
2. Двопартійної.
3. Обмеженого плюралізму.
4. Атомізованої.

Перша масова партія (партія сучасного типу) виникла:

1. Франції, 1834 р.
2. Англії, 1861 р.
3. Німеччині, 1868 р.
4. Росії, 1861 р.

Організована група однодумців, яка виражає і представляє інтереси частини народу або певної соціальної групи чи кількох груп, діє згідно зі статутом і має на меті реалізацію та досягнення цих інтересів шляхом завоювання влади або участі в її здійсненні, — це:

1. Громадські рухи. 2. Громадська організація. 3. Політична партія. 4. Політична асоціація.

Громадянське суспільство — це:

1. Соціалізоване суспільство. 2. Одержавлене суспільство.
3. Природно-соціальна самодостатня спільність людей.
4. Сукупність взаємовідносин вільних і рівноправних індивідів в умовах ринку і демократичної державності, які не опосередковані державою.

Головна причина формування політичних партій сучасного типу (масових партій):

1. Запровадження загального виборчого права. 2. Високий рівень політичної культури. 3. Свідома участь громадян у політичному житті. 4. Поляризація суспільства.

Сукупність політичних партій, їхній взаємозв'язок і взаємодія між собою та іншими елементами політичної системи і суспільства в боротьбі за владу або при її здійсненні утворюють:

1. Партійну структуру. 2. Партійну систему. 3. Партійну коаліцію. 4. Партійну асоціацію.

У перекладі з латинської термін “тоталітаризм” означає:

1. Особливий. 2. Різноманітний, неоднаковий. 3. Новітній, сучасний. 4. Повний, всеохоплюючий.

Цілковитий контроль за всіма сферами суспільного і навіть особистим життям громадян найхарактерніша ознака типу політичного режиму який називають:

1. Демократичним. 2. Тоталітарним. 3. Авторитарним.
4. Диктаторським

Політичний режим, який характеризується зосередженням необмеженої влади в руках окремої групи осіб, обмеженням політичних прав і свобод громадян, називають:

1. Тоталітаризмом. 2. Авторитаризмом. 3. Демократією.
4. Анархізмом

Політичний режим який характеризується наявністю легальної опозиції, до якої держава ставиться терпимо, але постійно намагається звужити можливості для її діяльності називається:

1. Тоталітарний.
2. Анархістський.
3. Соціал-демократичний.
4. Авторитарний.

Мілітаризація суспільного життя притаманна політичному режиму:

1. Демократичному.
2. Тоталітарному.
3. Авторитарному.
4. Соціалістичному.

Визнання народу як єдиного джерела влади з невід'ємними його правами брати участь у вирішенні спільних державних справ, є ознакою політичного режиму що називають:

1. Тоталітаризмом.
2. Авторитаризмом.
3. Демократією.
4. Цезаризмом.

До ідеологічних доктрин сучасності належить:

1. Лібералізм.
2. Консерватизм.
3. Соціалізм
4. Позитивізм.

Хто із зазначених науковців ввів в науковий обіг термін «ідеологія»:

1. Карл Мангейм.
2. Антуан де Трасі.
3. Карл Маркс.
4. Даніель Белл.

Які з перерахованих нижче функцій притаманні політичній ідеології?

1. Соціально-регулююча.
2. Захисна.
3. Прикладна.
4. Інтегративна.
5. Мотиваційна.
6. Мобілізаційна.

Визначте головні принципи лібералізму:

1. Першість належить індивіду, а не суспільству.
2. Наявний інститут кращий за будь-яку теоретичну схему.
3. Всі закони і цінності людина створює сама.
4. Людина індивідуально вільна і відповідальна за свою свободу, основою особистої свободи і відповідальності є приватна власність.

Із зазначених оберіть головні політичні цілі консерватизму:

1. Дотримання традицій, що визначають суспільне буття індивіда.
2. Прагнення національної величі.
3. Спрощення суті держави до диктатури певного класу.
3. Орієнтація на соціальну нерівність і політичну конкуренцію.

Кого із зазначених мислителів відносимо до соціалістів-утопістів?

1. Томас Мор.
2. Едуард Бернштайн.
3. Томазо Кампанелла.
4. Роберт Оуен.
5. Едмунд Берк.
6. Шарль Фур'є.
7. Карл Маркс.
8. Анрі Сен-Сімон.

Хто виділяв три типи лідерства (традиційний, харизматичний та раціонально-правовий)?

1. Г. Ласуел.
2. М. Херман.
3. Р. Міхельс.
4. М. Вебер.

Ким були розроблені перші класичні концепції еліт:

1. Г. Моска, В. Парето, Р. Міхельсом.
2. Р. Далем, Р. Ароном.
3. Р. Міхельсом, М. Вебером.
4. Е. Богардусом, Р. Стогділлом.

Хто з вказаних науковців був автором «залізного закону олігархічних тенденцій»:

1. Г. Моска.
2. Д. Донцов.
3. В. Липинський.
4. Р. Міхельс.

Оберіть правильну відповідь. Макіавелівська школа еліт об'єднує:

1. Ціннісні теорії (В. Гобке, М. Бердяєв, Х. Ортега –і-Гасет)
2. Елітарні концепції (Моски, Парето, Міхельса).
3. Концепції плюралізму еліт (С. Келлер, Д. Рісмен, О. Штаммер).
4. Теорії демократичного елітизму (Р. Даль, С. Ліпсет, К. Мангейм)

З перерахованих виберіть типи політичних еліт:

1. Правляча.
2. Опозиційна.
3. Ситуаційна.
4. Закрита.
5. Відкрита.

З перелічених функцій оберіть функції політичних еліт:

1. Стратегічна.
2. Орієнтаційна.
3. Психологічна.
4. Політико-управлінська.
5. Інтегративна.
6. Комунікативна.
7. Ситуаційна.
8. Прогностична.

Особа, яка займає перші позиції в політичних структурах: державній владі, органах місцевого самоврядування і політичних партіях, групах тиску це:

1. Президент.
2. Політичний діяч.
3. Політичний лідер.
4. Професіонал.

"Квазіеліта" та "контреліта" - це синоніми.

1. "Так"
2. "ні"

Імпічмент — це:

1. Процес висунення кандидатів у народні депутати.

2. Визначення чи підтвердження якогось права чи повноваження. 3. Спеціальні правила, встановлені Конституцією, щодо притягнення до відповідальності вищих посадових осіб у разі порушення ними законів. 4. Ухвала, прийняття рішення способом голосування.

Абсентеїзм — це:

1. Активна участь у політичному житті суспільства. 2. Ідеологічна доктрина. 3. Байдужість населення до політичного життя, відмова від участі у голосуванні. 4. Порушення законодавства в ході виборчої кампанії.

З названих партійних систем оберіть ті, що, як правило, формуються під впливом пропорційної виборчої системи:

1. Партійні системи обмеженого плюралізму. 2. Двопартійні системи. 3. Партійні системи поляризованого плюралізму. 4. Партійні системи з домінуючою партією. 5. Атомізовані партійні системи.

Відповідно до активного виборчого права громадяни України мають право брати участь у виборах:

1. З 16-ти років. 2. З 18-ти років. 3. З 20-ти років. 4. З 17-ти років.

З нижченаведених положень виберіть ті, які характеризують пропорційну виборчу систему:

1. Обраним вважається депутат, який набрав абсолютну більшість голосів. 2. Виборець голосує за партійний список. 3. Пропорційний розподіл мандатів щодо кількості поданих голосів за ту чи іншу партію. 4. Обраним вважається депутат, який набрав відносну більшість голосів. 5. Наявність виборчого бар'єру.

Згідно з Законом України “Про вибори народних депутатів України” до Верховної Ради України обирають:

1. 450 народних депутатів. 2. 375 народних депутатів. 3. 400 народних депутатів. 4. 475 народних депутатів.

Відповідно до пасивного виборчого права президентом України може стати громадянин України у віці не молодшому за:

1. 35 років. 2. 25 років. 3. 40 років. 4. 21 рік.

Оберіть положення, що характеризують мажоритарну виборчу систему:

1. Обраним вважається депутат, який набрав абсолютну більшість голосів. 2. Виборець голосує за партійний список. 3. Пропорційний розподіл мандатів щодо кількості поданих голосів за ту чи іншу партію. 4. Обраним вважається депутат, який набрав відносну більшість голосів. 5. Наявність виборчого бар'єру.

Програмові вимоги

- ✓ Предмет політології. Структура політології як інтегративної науки.
- ✓ Закони, категорії та принципи політичної науки.
- ✓ Методи політичного пізнання. Основні завдання та функції політології.
- ✓ Політичні вчення Стародавнього Сходу.
- ✓ Політичні вчення Стародавньої Греції.
- ✓ Політичні концепції Стародавнього Риму.
- ✓ Політична думка часів Середньовіччя. А.Августин та Т.Аквінський.
- ✓ Н.Макіавеллі – засновник світської політичної науки.
- ✓ Політичні концепції Нового часу.
- ✓ Політичні ідеї у творчості І.Канта і Г.Гегеля.
- ✓ Формування політології як самостійної науки.
- ✓ М.Вебер як класик політології, вчення про ідеальні типи влади.
- ✓ Духовно-моральний підхід до політики в творчості Г.Сковороди.
- ✓ М.Драгоманов – основоположник політичної думки в Україні.
- ✓ І.Франко про історичний характер влади та держави.
- ✓ Національно-політична доктрина М.Грушевського.
- ✓ В.Винниченко про відродження української нації.
- ✓ Народницький напрям в українській суспільно-політичній думці.
- ✓ Консервативні концепції В.Липинського та С.Томашівського.
- ✓ Національно-державницький напрям (Д.Донцов, С.Дністрянський).

- ✓ Поняття політики: зміст та суть. Суб'єкти та об'єкти політики.
- ✓ Структура та функції політики. Межі політики у суспільстві.
- ✓ Влада як явище суспільного життя. Сутність політичної влади.
- ✓ Функції влади та методи її здійснення.
- ✓ Ресурси політичної влади.
- ✓ Легітимація політичної влади.
- ✓ Структура владних відносин та механізм розподілу влади.
- ✓ Поняття політичної системи. Її суть, характер та зміст.
- ✓ Характеристика структурних елементів політичної системи.
- ✓ Функції політичної системи.
- ✓ Типологія політичних систем.
- ✓ Основні напрямки становлення та розвитку політичної системи сучасної України.
- ✓ Виникнення та еволюція держави.
- ✓ Поняття, визначальні ознаки та функції держави.
- ✓ Форми державного правління та державного устрою.
- ✓ Правова держава: сутність та основні принципи.
- ✓ Виникнення та еволюція політичних партій.
- ✓ Сутність та місце партій у політичній системі.
- ✓ Типологія політичних партій.
- ✓ Функції політичних партій у суспільстві.
- ✓ Поняття та типи політичних систем.
- ✓ Критерії оцінки ефективності партійних систем.
- ✓ Проблеми становлення багатопартійної системи в Україні.
- ✓ Політичний режим: суть та головні принципи.
- ✓ Типологія і динаміка політичних режимів.
- ✓ Основні риси політичного режиму в Україні на сучасному етапі.
- ✓ Зародження демократії. Генеза демократії в політичній думці.
- ✓ Зміст та сутнісні риси демократії.
- ✓ Новітні концепції демократії в сучасній політичній думці.

- ✓ Поняття громадянського суспільства
- ✓ Суть громадсько-політичних організацій та рухів.
- ✓ Типологія громадсько-політичних організацій та рухів.
- ✓ Функції громадсько-політичних організацій та рухів.
- ✓ Лобізм як політична практика.
- ✓ Політична еліта в структурі влади. Типологія еліт.
- ✓ Природа і соціальна сутність політичного лідерства.
- ✓ Типологія політичного лідерства.
- ✓ Роль виборів у демократичному суспільстві. Принципи виборів та їх організації.
- ✓ Типологія виборчих систем.
- ✓ Виборча система сучасної України.
- ✓ Абсентеїзм: поняття, ознаки, форми.
- ✓ Технологія проведення виборчої кампанії.
- ✓ Сутність та основні характеристики політичної свідомості.
- ✓ Механізм формування та структура політичної свідомості.
- ✓ Типи політичної свідомості та її основні функції.
- ✓ Поняття політичної ідеології, її суть, рівні та функції.
- ✓ Суть та основні характеристики політичної культури.
- ✓ Рівні і типологія політичної культури.
- ✓ Історичні особливості формування політичної культури.
- ✓ Функції політичної культури.
- ✓ Особливості формування демократичної політичної культури.

Словник

Абсентеїзм – (від лат. *absens* – відсутній) – неучасть громадян у громадському й політичному житті, у заходах, спрямованих на реалізацію їхніх прав і свобод, зокрема ухиляння від участі у виборах.

Абсолютизм (від лат. *absolutus* — необмежений, безумовний) — абсолютна монархія, за якої монарху належить необмежена верховна влада.

Автаркія (грец. autarkeia - самозадоволення) - політика та ідеологія, спрямована на відокремлення економіки однієї держави чи групи держав від економіки інших країн з метою створення замкнутої системи господарювання, зорієнтованої на самозабезпечення.

Авторитарний політичний режим – політичний режим, який характеризується субординацією суб'єктів політичних відносин, наявністю сильного центру, що має концентровану владу, можливістю застосування насильства чи примусу.

Адміністративна реформа – зусилля держави щодо перетворення системи державного управління на гнучку, ефективну, здатну враховувати інтереси громадян і їх об'єднань, бути відповідальною за свої рішення; включає як реформу державної служби, так і оптимізацію внутрішньої структури та функцій органів виконавчої влади, відносин між державною виконавчою владою та іншими органами влади, місцевим самоврядуванням, організаціями громадянського суспільства, фізичними та юридичними особами.

Адміністративний ресурс – політична практика, коли відповідальні працівники державних установ використовують своє службове становище, аби впливати на людей та перебіг політичних, економічних, культурних, інших подій, що перебувають поза межами їхнього підпорядкування, повноважень і компетенції. Така практика веде до позбавлення людей свободи вибору й волевиявлення на підставі їх адміністративної залежності від державних посадових осіб. Застосування адміністративного ресурсу властиве тим державам, в яких рівень демократичності основоположної влади незначний.

Адміністративно-командне управління – управління суспільним життям, що характеризується жорсткою централізацією, обмеженням або й запереченням прав на самоврядування, дріб'язковою регламентацією й бюрократизацією усіх сфер суспільного життя.

Активістська політична культура – тип політичної культури, який характеризується значним інтересом громадян до політичної системи та наслідків її функціонування, активною орієнтацією на особисту участь у політичному процесі.

Активна зовнішня політика – форма зовнішньої політики, яка полягає в пошуках рівноваги між внутрішньою та зовнішньою політикою.

Анархізм (від грец. anarchia - безвладдя) – ідеологічна течія, в основу якої покладено заперечення інституціонального, насамперед державного, управління суспільством.

Аристократія (грец. anstokratia - влада найкращих, найзнатніших) - форма правління, за якої державна влада належить привілейованій меншості; вищий, привілейований стан (група) певного суспільства, що володіє особливими правами чи можливостями.

Анексія – приєднання, насильницьке включення до складу держави частини території іншої держави.

Антитехнології (девіантні технології) – політичні технології, що суперечать існуючим у суспільстві законам, нормам, традиціям та звичаям.

Багатопартійна система – цілісне утворення, що формується всередині політичної системи суспільства на основі усталених зв'язків між політичними партіями, які відрізняються програмними настановами, тактикою, внутрішньою структурою.

Бікамералізм – (від англ. bicameral – двопалатний) – двопалатне влаштування найвищого законодавчого і представницького органу в державі. Верхні палати парламенту держави, як правило, виконують контрольну функцію щодо дій та рішень нижньої палати й уряду, а подекуди мають також право законодавчого вето.

Більшість – кількісне переважання прихильників якоїсь ідеї чи рішення над їхніми опонентами. Більшість – найперша засада демократичного способу прийняття рішень і необхідна умова обрання кандидата на виборну посаду. Розрізняють більшість відносну – хоча б на один голос більше від

суперника чи альтернативної пропозиції, абсолютну – коли перевага більшості сягає 50 відсотків голосуючих плюс ще хоча б один голос, і кваліфіковану (так звану конституційну), яка дорівнює більше двох третин усього складу тих, хто приймає рішення чи здійснює обрання.

Біхевіоризм – (behavior — поведінка) напрям в політології, один з основних методів вивчення суспільних та політичних явищ з позиції психології поведінки індивіда.

Блокада політична – комплекс заходів економічного й військово-політичного характеру одних держав проти інших з метою припинення їхніх зв'язків із зовнішнім світом.

Боротьба політична – явище політичного життя, в основі якого лежить зіткнення інтересів різних політичних сил, кожна з яких прагне досягти певної політичної мети.

Бюрократія – (від франц. bureau – бюро, канцелярія та грец. kratos – сила, влада, панування) – система управління, що спирається на розгалужену та ієрархізовану (підпорядковану єдиному початку з гори до низу) структуру чиновницького апарату. Бюрократія також це і сукупність службовців апарату державного управління.

Виконавча влада – одна з гілок державної влади, відповідальна за організацію та здійснення внутрішньої і зовнішньої політики, за здійснення рішень, ухвалених представницько-законодавчим органом держави.

Відповідальність політична – різновид соціальної відповідальності, що означає морально-психологічну настанову суб'єктів політики, засновану на глибокому розумінні сенсу й наслідків політичної діяльності.

Влада – здатність і можливість здійснювати свою волю, чинити вирішальний вплив на діяльність, поведінку людей за допомогою певних засобів, зокрема авторитету, права, насильства, організаційний аспект і функціонально-специфічний початок втілення вольових рішень (економічна, політична, державна, духовна, сімейна, соціальна влада).

Волюнтаризм (від лат. voluntarius - залежний від волі) - позиція суб'єкта політики, згідно з якою головним чинником досягнення поставленої мети є воля, особисті прагнення й політичні наміри.

Глобалізм (від франц. global- загальний, всесвітній) - політична практика, зорієнтована на розв'язання локальних суспільних проблем з урахуванням їхнього взаємозв'язку з проблемами зовнішніми, більш загальними, з передбаченням їх наслідків для світових процесів.

Група тиску - суспільно-політичне об'єднання, яке прагне задоволення власних інтересів через вплив на державну владу або політичні партії. Від партії Г.т. відрізняється тим, що вона безпосередньо не бореться за владу, не бере участі в керівництві та управлінні державою.

Геополітика (від грец. ge - земля і politike - політика) - політологічна концепція, що вбачає в політиці якоїсь держави визначальну роль географічних чинників (просторове розташування країни, клімат, розмір території, кількість населення, наявність природних ресурсів та ін.).

Громадська думка – один із проявів масової суспільно-політичної свідомості, що відображає ставлення народу чи певної його частини до влади; сукупна, надособистісна позиція певної структурно означеної спільності людей щодо конкретних подій, проблем, рішень державних чи суспільних інститутів.

Громадянське суспільство – суспільство громадян із високим рівнем економічних, соціальних, політичних, культурних і моральних якостей, яке, будучи незалежним від держави, спільно з нею формує розвинені правові відносини, взаємодіє заради спільного блага.

Демарш – вплив на державу через дипломатичні канали з метою провокування вигідної для себе реакції.

Демократичний політичний режим – це форма організації суспільно-політичного життя, заснованого на принципах рівноправності його членів, періодичної виборності органів державного управління і прийняття рішень у відповідності з волею більшості.

Демократія – (від грец. demos – народ і kratos – влада) – така форма організації основоположної державної влади, яка передбачає народ в якості джерела державної влади, розумний її поділ, вільну виборність й оперативну змінюваність органів влади і посадових осіб, прийняття рішень за більшістю голосів.

Держава – особлива форма людської спільноти, яка володіє суверенітетом і має певну структуру та організацію політичної влади і управління соціальними процесами на певній території.

Державна територія – фізична, матеріальна основа держави, до якої належить та частина суші, надр, повітряного і водного простору, на якій діють влада і закони даної держави.

Державний суверенітет – незалежність держави у зовнішніх і верховенство у внутрішніх справах.

Децентралізація влади – передача центром компетенції, ряду функцій і повноважень місцевим органам влади, які не підпорядковані центральній владі; правове відчуження повноважень держави як юридичної особи на користь іншої юридичної особи – місцевої влади.

Деспотизм - (від грец. despot - володар) - система державного правління, яка характеризується абсолютним свавіллям влади та безправ'ям підданих, жорстоким придушення волевиявлення народу.

Дисперсія влади – одночасне здійснення влади на всіх рівнях її функціонування й виходить за межі офіційно прийнятої системи поділу влади.

Диктатура - (лат dictatura - необмежена влада) – нічим необмежена влада особи, класу чи іншої соціальної групи в державі, регіоні, що спирається на силу, а також відповідний режим.

Догматизм - (від грец. dogma - вчення, усталена думка) - однобічне, некритичне, схематичне мислення, що спирається на догми, на застигли й незмінні формули, без урахування реальних умов, потреб життя і практики.

Екстремізм - (від лат. extremus - крайній) - в ідеології й політиці схильність до крайніх поглядів і силових способів досягнення певних цілей.

Егалітаризм - (від франц. egalite - рівність) - теорія, що обстоює пріоритет рівності як принцип організації суспільства.

Електорат – (від франц. electeur – обираю) – корпус виборців, сукупність громадян, які користуються активним виборчим правом, тобто правом обирати когось до складу органу влади.

Етатизм – (від франц. etat – держава) – політика активного втручання держави в економічну та інші сфери життя. Наслідком етатизму є крайня централізація, дріб'язкова регламентація та бюрократизація суспільних процесів, відчуження народу від участі в громадських справах, у розв'язанні спільних проблем.

Загальне виборче право – один з основоположних принципів демократичного виборчого процесу, який означає, що до участі у виборах мають бути залучені всі громадяни країни, які досягли встановленого законом віку, без жодних обмежень, за винятком випадків, однозначно визначених законом.

Законодавча влада – орган державної влади, відповідальний за створення й дотримання певної системи законодавства у суспільстві, уповноважений ухвалювати нові і змінювати чинні закони. До функцій законодавчої влади в демократичних суспільствах належать також репрезентація інтересів громадян, призначення на посади й формування державних органів, контроль за діяльністю виконавчої влади та ін.

Інституціональна підсистема – підсистема політичної системи, до якої входять держава та її інститути, політичні партії, засоби масової інформації, церква та ін.

Інтегративна функція політичної культури – досягнення на базі загальноприйнятих політико-культурних цінностей злагоди в межах існуючої політичної системи.

Компаративістика – порівняльна політологія; компаративістика вивчає політичний процес і політичні інститути в їх предметному порівнянні.

Компроміс – (від лат. *compromissum* – угода) – згода, порозуміння з політичним опонентом, що досягнуті шляхом взаємних поступок. Компроміс у політичній взаємодії є однією із суттєвих ознак демократичного суспільства, його визначальним принципом.

Консенсус - (від лат. *consensus* — згода, єдність) - один з основних засобів попередження і розв'язання політичних і соціальних конфліктів; ухвалення рішення в міжнародних організаціях на основі досягнутої загальної згоди учасників без проведення формального голосування, якщо проти не виступає жоден з учасників проведеного форуму (даної організації)

Консолідація - (лат. *solidare* — зміцнювати, ущільнювати) - зміцнення організації, зімкнення групи осіб, суспільства, позицій влади.

Комунікативна функція політичної культури – функція, яка дозволяє встановити зв'язок між учасниками політичного процесу, а також передавати елементи політичної культури від покоління до покоління, накопичувати політичний досвід.

Консервативно активна зовнішня політика – форма зовнішньої політики, яка являє собою активний захист досягнутого балансу між внутрішньою і зовнішньою політикою.

Контент-аналіз – метод прикладної політології, що передбачає цілеспрямоване вивчення певного типу документів.

Контрибуція – фінансові зобов'язання держави, яка прогнала війну.

Конфедерація – союз самостійних, суверенних держав, який створюється з метою проведення єдиної політики щодо вирішення певних проблем.

Легітимність – здатність політичного режиму досягати суспільного визнання й виправдання обраного політичного курсу, винесених ним політичних рішень, кадрових або функціональних змін у структурах влади.

Це стан, коли правомочність і повноваження влади визнають суспільство та міжнародне співтовариство.

Лібералізм - від лат. *liberalis* - вільний) - політична та ідеологічна течія, що об'єднує прихильників парламентського ладу, вільного підприємництва і демократичних свобод.

Лобізм - (від англ. *lobby* - кулуари) - діяльність груп тиску з метою впливу на органи влади з метою захисту власних інтересів.

Макіавеллізм – політичне вчення та різновид політичної поведінки, що виправдовує будь-які засоби для досягнення певної мети (в тому числі й аморальні, жорстокі). Термін пов'язаний з ім'ям італійського політичного діяча й мислителя Н.Макіавеллі.

Менталітет - (франц. *mentalite* - склад розуму, світосприйняття) своєрідний стан, рівень розвитку і спрямованості індивідуальної та групової свідомості, здатність до засвоєння норм, принципів, життєвих орієнтацій, суспільних цінностей та адаптації до умов соціального середовища, можливостей впливу на нього, відтворення сукупного досвіду попередніх поколінь.

Модернізація - (від франц. *modern* - новітній, сучасний) закономірна тенденція функціонування й розвитку політичної системи відповідно до реалій та вимог часу; процес трансформації суспільства, що супроводжується формуванням політичних інститутів, соціальною мобілізацією та поглибленням політичної участі, поширенням демократичних цінностей і норм, властивих розвиненим країнам, у країнах менш розвинених.

Мирне співіснування – спосіб міждержавного політичного розвитку, який характеризується утвердженням відносин добросусідства і норм міжнародного права, що виключають силову технологію.

Монархія – форма правління, яка характеризується, спадковою передачею влади голові держави (монарху). Може бути абсолютною (вся повнота влади належить монарху), дуалістичною (розподіл влади між

монархом і парламентом) або парламентською (влада належить парламенту, а монарх виконує лише представницькі функції).

Нацизм – різновид політичної ідеології, для якої характерні расизм, шовінізм, ідеї зовнішньополітичної експансії, прагнення до світового панування.

Нація - історично та політично визначена спільність людей, що складається у процесі формування спільності території, економічних зв'язків, літературної мови, етнічних особливостей культури й характеру.

Нейтралітет – спосіб міждержавного політичного розвитку; особливий правовий статус держави й зовнішньополітична мета.

Олігархія - (грец. oligarchia - влада небагатьох) – політичне та економічне панування найбагатшої верстви суспільства у власних інтересах.

Охлократія (від грец. ochlos - натовп і cratos - влада) - домінування в політичному житті суспільства впливу натовпу, юрби, маси, особливо в кризові періоди розвитку держави.

Опозиція – політичні сили, що протиставляють свою політику політиці правлячої партії або уряду.

Парадигма – методологічна і логічна модель розв'язання пізнавальних проблем.

Партійна система – сукупність політичних партій, пов'язаних з іншими елементами політичної системи та між собою певними впорядкованими відносинами.

Патерналізм - (від лат. pater - батько) - політична доктрина й практика, які виходять із припущення про те, що народ безпосередньо потребує батьківської уваги, турботи й піклування з боку влади, що громадяни, мов неповнолітні діти, без підтримки й сприяння влади не здатні зрозуміти, що є вигідним для них, не в змозі власноруч досягти своєї мети, задовольнити свої потреби.

Парламентаризм – (parliamentarism, parliamentary system) - система організації і функціонування верховної державної влади, що

характеризується поділом законодавчих і виконавчих функцій при привілейованому становищі парламенту.

Патріархальна політична культура – політична культура, для якої властиві відсутність у людей інтересу до політики, політичної влади та політичних інститутів; невіддільність політичних орієнтацій від релігійних норм, орієнтація членів суспільства на вождів племені, шаманів.

Підданська політична культура – тип політичної культури, який відзначається певним інтересом соціальних суб'єктів до функціонування політичної системи. Проте самі суб'єкти не проявляють особливої політичної активності, покладаючи свої надії на органи влади та політичних лідерів.

Поведінка політична – взаємодія суб'єкта з політичною реальністю, яка охоплює його дії та орієнтації щодо політичної практики.

Поліс – місто-держава, особлива форма політичної і соціально-економічної організації суспільства в давній Греції та Італії; перше в історії втілення єдності політичної структури і громадянського суспільства.

Політика – сфера життєдіяльності суспільства, політика – специфічна професійна діяльність з опосередкування ідеалів, цілей та інтересів соціальних спільнот – соціальних груп, класів, націй та держав.

Політична влада – здатність і можливість здійснювати визначальний вплив на політичну діяльність і політичну поведінку людей та їх об'єднань за допомогою будь-яких засобів – волі, авторитету, права, насильства; центральні, організаційні й регулятивно-контрольні засади політики.

Політична діяльність – цілеспрямовані дії, за допомогою яких члени політичної системи впливають або намагаються впливати на результати її діяльності.

Політична культура – рівень засвоєння людиною й суспільством політичних ідей, поглядів, концепцій, програм, досягнень суспільно-політичної думки; зрілість і компетентність в оцінках політичних явищ; форма політичної етики, поведінки, вчинків і дій.

Політична орієнтація – (від франц. orientation – звернення на схід, від лат. oriens – схід) – певні уявлення політичних суб'єктів про цілі, завдання діяльності політичних партій, політичного режиму, суспільства в цілому.

Політична партія – добровільне об'єднання людей на ідеологічному та організаційному ґрунті з метою завоювання, утримання та використання державної влади для реалізації інтересів певних соціальних груп.

Політична позиція особи – це індивідуальне явище, яке включає емоційне ставлення особи до політичних процесів і явищ, переконання її стосовно політичних норм і цінностей, схильність до політичної діяльності відповідного напрямку і дозволяє зрозуміти мотиви індивідуального політичного поведіння.

Політична свідомість – опосередковане відображення політичного життя суспільства, суттю якого є проблема влади, формування, розвиток і задоволення інтересів та потреб політичних суб'єктів; сукупність поглядів, оцінок, установок, які, відображаючи політико-владні відносини, набувають відносної самостійності.

Політична система суспільства – це цілісна, інтегрована сукупність політичних суб'єктів, структур і відносин, що відображає інтереси усіх політичних і соціальних сил суспільства.

Політична соціалізація – своєрідне уведення людини про політичне середовище, залучення її до системи сформованих в суспільстві політичних орієнтацій, традицій, навичок, передача їй та засвоєння нею існуючих політичних відносин, процесів, явищ, включення її до системи політичних зв'язків шляхом розвитку її політичної активності та наділення її якостями, що необхідні для нормального функціонування суспільства.

Політичне лідерство – такий різновид політичних відносин лідера до співтовариства, членом якого він є, при якому першого (тобто лідера) наділено певним обсягом прав і відповідальності формулювати та виражати інтереси і цілі співтовариства, виступати ініціатором у їх здійсненні та направляти на це політичну діяльність усього співтовариства.

Політичний лідер – це особистість, що здійснює постійний і вирішальний вплив на суспільство, державу, організацію.

Політичний плюралізм – існування різноманітних політичних позицій учасників політичного процесу та можливість їх інституціоналізації й представлення на владному рівні.

Політичний процес – хід розвитку політичних явищ, сукупність дій різноманітних політичних сил, течій, котрі прагнуть здійснення певних політичних цілей, програм.

Політичний режим – сукупність методів і засобів, за допомогою яких владні органи здійснюють управління суспільством і забезпечують своє політичне панування.

Політичні відносини – взаємини суб'єктів політики з приводу завоювання та здійснення влади (міжкласові, міжнаціональні, міждержавні).

Права людини – поняття, що характеризує правовий статус людини по відношенню до держави, її можливості та домагання в економічній, соціальній, політичній і культурній сферах. Права людини мають природний і невідчужуваний характер. Вільне й ефективне здійснення прав людини – одна із головних ознак громадянського суспільства і правової держави.

Правляча партія – політична партія, що має більшість у парламенті та здатна сформувати уряд.

Правова держава – держава, в якій не тільки проголошуються, але й забезпечуються права і свободи особистості, реалізується принцип взаємної відповідальності держави і всіх, хто вступає з нею у взаємини.

Представницька демократія – форма демократії, за якої громадяни доручають прийняття державних рішень своїм представникам (делегатам, депутатам), уповноважують їх презентувати й відстоювати свої інтереси і, таким чином, через своїх обранців впливають на управління державою.

Прикладна політологія – складова частина загальної політології, яка використовує засоби мікрополітичного аналізу й вивчає окремі поодинокі явища політичного життя.

Принципи міжнародної політики – норми, що визначають цивілізовану політичну технологію у відносинах з державами (були прийняті у Хельсінках).

Революція – корінні, глибинні якісні зміни в розвитку певних явищ природи, суспільства, засобів виробництва, різних галузей знань.

Республіка – форма правління, за якої вищі державні органи влади обираються народом на певний період.

Ресурси влади – сукупність засобів, використання яких забезпечує вплив на об'єкт влади відповідно до цілей суб'єкта.

Реформа політична – перетворення, переустрій політичного життя суспільства, що здійснюються без зміни основ існуючого ладу.

Рівність політична – демократичний принцип, що означає рівність людей перед законом і демократичними органами основоположної влади, рівну міру відповідальності за однакові дії. Вимога політичної рівності передбачає, що нікому не може бути надано переваг. Політична рівність передбачає рівний доступ громадян до обіймання державних посад, рівні можливості участі у прийнятті спільних рішень.

Рішення політичне – політична дія інформованого суб'єкта влади для реалізацій певної мети, що передбачає оптимізацію умов функціонування даного суб'єкта і визначення перспектив його подальшого розвитку.

Свободи політичні – можливість громадян захищати й відстоювати свої інтереси та права у визначеному законом порядку. Політичні свободи спираються на основоположні права людини, передусім на право вільного розвитку особи. Серед суто політичних свобод – свобода зборів, право засновувати спілки й товариства, свобода волевиявлення (виборче право).

Системність – принцип системності передбачає розгляд досліджуваного об'єкта у двох аспектах – у співвідношенні його із зовнішнім оточенням і шляхом внутрішнього розчленування самої системи з виділенням її елементів, властивостей і функцій.

Соціалізація політична – процес засвоєння індивідом упродовж його життя політичних знань, норм і цінностей суспільства, до якого він належить.

Соціалізм – вчення та ідеологія, що відстоюють ідеал суспільного устрою, заснованого на суспільній власності, відсутності експлуатації, справедливому розподілі матеріальних благ і духовних цінностей в залежності від затраченої праці.

Соціальна база партії – частина населення країни, що підтримує програму певної політичної партії та голосує за неї на виборах.

Соціальна держава – держава, яка забезпечує громадянинові гідні умови життя, праці, соціальної захищеності, надає можливості для самореалізації.

Структура політичної системи – сукупність владних інститутів, що пов'язані між собою і створюють стійку цілісність.

Суб'єкт міжнародного права – держава, яка реалізує принцип міжнародного права на самовизначення, державний суверенітет, недоторканість території, рівність у відносинах з іншими суб'єктами міжнародної політики та інше.

Суверенітет - (франц. souverainite - верховна влада) - незалежне від будь-яких сил, обставин і осіб верховенство, незалежність держави у зовнішніх і внутрішніх справах.

Сепаратизм - (франц. separatisme, від лат. separatus - окремий) - рух за територіальне відокремлення тієї чи іншої частини держави з метою створення нового державного утворення або надання певній частині держави автономії за національними, релігійними чи мовними ознаками.

Тоталітаризм - (від франц. totalitaire - весь, цілий) - політичний режим і система державної влади з використанням тотального контролю та насильницьких засобів у процесі управління суспільством, відсутністю політичного плюралізму й демократичних свобод, обмеженням політичних прав усього населення.

Толерантність - (від лат. *tolerantis* - терплячий) – терпиме ставлення до інших, чужих думок, вірувань, політичних уподобань та позицій. Є неодмінною умовою демократичного, правового, стабільного суспільно-політичного устрою

Тероризм - (від лат. *terror* - жах, страх) – здійснення політичної боротьби засобами залякування, насильства аж до фізичної розправи з політичними противниками.

Шовінізм - (франц. *chauvinisme* - від імені капрала наполеонівської армії А.Шовіні) - агресивна форма націоналізму, проповідь національної виключності, протиставлення інтересів однієї нації інтересам іншої нації; національно забарвлена пихатість, схильність до розпалювання міжнаціональної ворожнечі й ненависті.

Харизма - (від грец. *charisma* - милість, благодать, божий дар) - особливий тип легітимності, організації влади і лідерства, заснований на виняткових якостях тієї чи іншої особистості, головним чином релігійного або політичного діяча, що дозволяють йому здійснювати в суспільстві функції пророка, вождя чи реформатора.

Унітарна держава – держава, яка характеризується однаковим юридичним статусом усіх адміністративно-територіальних одиниць, що обмежені в своїх повноваженнях і не мають якоїсь політичної самостійності.

Фактор-аналіз – метод прикладної політології, що зводить численні емпіричні дані до основних визначальних факторів, які впливають на ситуацію.

Фашизм – крайня, антидемократична, радикально-екстремістська політична течія, яка тяжіє до встановлення терористичної диктатури.

Федеративна держава – держава, яка є об'єднанням кількох територіальних утворень у єдиний союз. Дані утворення мають певну самостійність, значні повноваження і власне законодавство.

Форма державного правління – спосіб організації верховної державної влади, принцип і механізм взаємодії її структурних елементів.

Форма державного устрою – територіально-політична організація держави, яка характеризується певним політико-правовим статусом її складових частин і принципами взаємовідносин центральних і регіональних органів державної влади.

Навчально-методичне видання

ПОЛІТОЛОГІЯ

*Навчально-методичний посібник
для студентів педагогічного факультету*

Укладач – к. політ. н. Березовська-Чміль О. Б.

Навчально-методичний посібник з курсу «Політологія» містить пояснювальну записку, тематику курсу, плани семінарських занять, перелік тем для індивідуальних завдань, програмові вимоги, тестові завдання, рекомендовану літературу, термінологічний словник.

Політологія: навчально-методичний посібник для студентів педагогічного факультету / Березовська-Чміль О.Б. (укл.). – Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2022. – 52 с.